

THE ESTABLISHMENT OF ROMANIAN-SLOVAKIAN DIPLOMATIC RELATIONS IN 1939

Radu Florian Bruja, Assist. Prof., PhD, University of Suceava

Abstract: Slovakia became an independent state on March 14, 1939 in terms of the collapse of Czechoslovakia and the Czech occupation by the German army. Former eastern territories of the federal state took the historic opportunity to proclaim their first independent Slovak state. A few days later the new state signed a treaty of alliance with Nazi Germany that put their full potential in the service of Berlin. The price for the Slovak statehood recognition and protection against Hungary interested in taking the Slovak territory was giving up any sails foreign policy, put in consonance with the foreign policy of Berlin. Thus the authorities in Bratislava took into account the strengthening of ties with all states which were threatened by Hungarian revisionism. Among them, Romania was the head of list. The problem of the Slovak authorities was that in 1939 Romania was a country placed with the Western allies and was not playing Germany's game. In July 1939 Grigore Gafencu agreed to formalize relations with Slovakia but only in the September 15 Ivan Milecz received recognition as envoy extraordinary and plenipotentiary of the Slovak Republic in Bucharest. In September 30, 1939, Constantin (Dinu) Hiott was appointed diplomatic representative in Bratislava. Hiott received the letter of accreditation from the Slovak Foreign Ministry. The community of common interests between Romania and Slovakia was based on several considerations. There was a similarity between the development of national consciousness of both peoples. Hungary threat forced the two countries to establish diplomatic relations. A second point which easily approached the two countries was the presence of Slovak minorities in Transylvania. Thirdly, under the economic conditions in the years of World War II, the economic relations between the two countries improved. Slovakia was more interested in the economic potential and resources of Romania helping to the closeness of the two countries.

Keywords: diplomatic relations, independence, Hungary, international recognition, Legation

Unul din aspectele puțin cunoscute în istoriografia românească a rămas apropierea dintre România și prima Republică Slovacă în anii celui de al doilea război mondial. Studiul de față își propune să aducă la lumină modul cum s-au stabilit relațiile diplomatice dintre cele două state și percepțiile românești asupra statului slovac. Slovacia a devenit un stat independent la 14 martie 1939 în condițiile prăbușirii Cehoslovaciei și a ocupării Cehiei de către armata germană. În acest condiții, teritoriile din estul fostului stat federal au profitat de ocazia istorică pentru a-și proclama primul stat slovac independent. Câteva zile mai târziu noul stat a semnat un tratat de alianță cu Germania nazistă prin care își puneau întregul potențial în slujba Berlinului. Prețul pentru recunoașterea statalității slovace și protecția în fața Ungariei interesată să ocupe teritoriul slovac, mai ales că aici trăia o importantă comunitate maghiară a fost renunțarea la orice veleitate de politică externă, pusă în consonanță cu politica externă a Berlinului alături de întreaga forță armată de care micul stat dispunea¹.

Dintre statele satelit ale Germaniei, Slovacia era percepută ca „un soi de vitrină” menită să demonstreze popoarelor din Europa de Est „că Hitler nu doar ocupă țări, ci le și eliberează”. Republica Slovacia a devenit și „un laborator pentru politica nazistă” fiind

¹ Florin Anghel, *Diplomația clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri, 1941-1943*, în „Istoria: contribuții în căutarea unui nou mesaj. Profesorului Ion Stanciu la împlinirea vârstei de 60 de ani”, coord. Iulian Oncescu și Silviu Miloiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005, p.250.

considerată un „stat-model” și având un statut intermediar între o țară ocupată, cum devenise Cehia, și un stat independent sub influență germană, cum era România. Prin tratatul de protecție încheiat în martie 1939, independența și integritatea Slovaciei erau garantate de Reich-ul german. În schimb, politica externă a Slovaciei era dusă de la Berlin iar armata era organizată de o misiune militară germană și pusă la dispoziția Wehrmacht-ului². Armata germană a intrat și pe teritoriul Slovaciei pe 16 martie 1939 pe un aliniament ce se întindea de la Nitra la Zilina³. Prezența trupelor germane pe teritoriul vestic al Slovaciei și presiunile maghiare la granița ei răsăriteană au făcut posibilă zvonistica larg răspândită conform căreia mica țară montană ar urma să fie împărțită între Reich și Ungaria. Chiar presa occidentală amplifică aceste rumori⁴. Acest satelit s-a născut cu o „iluzie” a independenței sporită de faptul că doar o fâșie din teritoriul Slovaciei, pe frontiera de vest a fost ocupată de armata germană⁵. Primul președinte al Parlamentului slovac, Martin Sokol declara cu acest prilej că „singur Adolf Hitler a fost acela care a decis independența noastră [...] Slovacia au beneficiat în mod impus de un stat independent”⁶. Partidul lui Hlinka nu acaparase întregul guvern ceea ce dădea aparența unei oarecare independențe a Slovaciei față de Germania iar amestecul Berlinului în afacerile interne ale Slovaciei era prezentat ca neglijabil⁷. Tiso explica natura relațiilor cu Germania prin necesitatea garantării frontierelor amenințate de Ungaria: „adevăratul pericol pentru Slovacia nu e ca Germania să se ocupe prea mult de dânsa, deoarece ar risca atunci să cadă pradă Ungariei, ci ca Germania să se dezintereseze de dânsa”⁸.

România și Slovacia au avut o frontieră comună doar pentru foarte puțin timp. Slovacia a fost atacată de armata maghiară, cu ampla complicitate germană care privea cu condescendență revendicările maghiare. Germanii au anunțat la Budapesta că vor recunoaște independența Slovaciei dar numai după ce Ungaria va rezolva problema ruteană. Cu toate acestea, la 23 martie Germania a oprit trupele maghiare să ocupe întregul teritoriul revendicat din Slovacia. Unii istorici au pus gestul lui Hitler pe seama faptului că în aceeași zi la București, Reich-ul a semnat un acord economic cu România care asigura primatul economic german asupra exporturilor de petrol românesc. În aceste condiții, Berlinul s-a opus unei agresiuni maghiare care să tulbure securitatea regională⁹. Fără să aibă timp să-și organizeze propria armată, Slovacia a pierdut o serie de teritorii în sudul și estul țării în urma unui tratat mediat de Berlin dintre cele două țări la 4 aprilie 1939. Din acest moment, diplomația slovacă a căutat prin toate mijloacele să obțină refacerea frontierelor statului. Astfel, autoritățile de la Bratislava au avut în vedere strângerea legăturilor cu toate statele care erau amenințate de revizionismul maghiar. Între acestea era în capul listei România. Problema autorităților slovace era că în 1939 România era o țară care se plasa alături de aliații occidentali și nu făcea jocul Germaniei. Ori cum politica externă a Slovaciei era dirijată de la Berlin era dificilă o

² *** *Scurtă istorie a Slovaciei*, coord. Elena Mannová, traducere Eva Mârza și Radu Mârza, București, Editura Enciclopedică, 2011, p.357.

³ Livia Dandara, *România în vâltoarea anului 1939*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p.173.

⁴ *Ibidem*, p.269.

⁵ *** *Istoria țărilor coroanei cehe*, București, Editura Enciclopedică, 2007, p.462.

⁶ Florin Anghel, *op. cit.*, p.251.

⁷ Bela Vago, *Umbra zvasticii. Nașterea fascismului și antisemitismului în bazinul Dunării (1936-1939)*, București, Editura Curtea Veche, 2003, p.109.

⁸ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.91 (în continuare A.M.A.E.).

⁹ Livia Dandara, *op. cit.*, p.177-178.

apropiere între cele două state. Din acest motiv diplomația românească nu s-a grăbit să recunoască noul stat și să-și oficializeze relațiile cu acesta.

Fără să existe o reglementare unanim acceptată din perspectiva dreptului internațional în primăvara anului 1939 și cu o cutumă practică ambiguă în dreptul intern, stabilirea relațiilor diplomatice româno-slovace a presupus îndeplinirea cumulativă a câtorva condiții. În primul rând a fost necesară ca ambele state să aibă personalitate juridică internațională, devenite subiect de drept internațional. Slovacia trebuia să fie titulara unor drepturi și obligații internaționale și să aibă capacitatea de a încheia acte juridice internaționale. Subiectul de drept internațional cel mai important era statul suveran și independent. Slovacia a devenit stat independent abia în martie 1939 dar cu o suveranitate știrbită. Apariția noului stat pe harta Europei nu a fost primită cu entuziasm la București. Dispariția Cehoslovaciei și prăbușirea Micii Înțelegeri a fost considerată de diplomația românească ca o mare pierdere și un pericol pentru integritatea statului român. Iar dependența Slovaciei de Germania nazistă nu putea să ofere nici o garanție pentru o eventuală apropiere. România se plasa în primăvara anului 1939 în sfera de alianțe ale Angliei și Franței și nu era interesată de o deschidere spre aliații Germaniei. De aceea apariția Slovaciei pe harta Europei a fost primită cu rezerve de cercurile politice de la București. Faptul că România nu s-a grăbit să stabilească relații diplomatice cu a fost sesizat de conducătorii slovaci. „După revoluția din 1939 unii români ne-au învinuit că noi slovaci am pricinuit dezmembrarea republicii Cehoslovace”¹⁰. Nici faptul că în acel context România a mobilizat armata pe frontiera cu Slovacia nu a fost bine văzut la Bratislava. În realitate, armata română a concentrat armata la frontiera Ucrainei Subcarpatice de teama ca Ungaria să nu încerce să violeze frontiera României în momentul în care a invadat regiunea. Iar refuzul României de a încorpora localitățile cu populație majoritar românească din regiune nu a fost înțeles de Slovacia. Tânăra țară s-a născut mutilată și nu a avut posibilitatea să înțeleagă gestul diplomației românești.

La București independența Slovaciei nu a fost tratată decât în cheia germană, iar garanțiile anglo-franceze acordate României în aprilie mențineau țara în afara Axei. Slovacia s-a născut sub patronajul acesteia și orice poziționare în arena internațională trebuia să țină cont de „nașul” de la Berlin. Stabilirea relațiilor diplomatice româno-slovace a venit într-un moment de accentuare a animozităților cu Ungaria. Mobilizarea diviziilor maghiare la granița României la sfârșitul lunii august 1939 a grăbit apropierea țării de Slovacia. În aceste condiții era necesară stabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două state prin recunoașterea oficială dintre guverne. Recunoașterea trebuia să fie *de jure* nu doar *de facto*. Recunoașterea *de facto* de către România a Slovaciei nu a antrenat în mod obligatoriu și automat stabilirea de relații diplomatice. Realizarea acestora din urmă prin înființarea de misiuni diplomatice în septembrie 1939 a semnat recunoașterea *de jure* a Slovaciei ca subiect de drept internațional. Așadar, recunoașterea și stabilirea relațiilor diplomatice a exprimat natura raporturilor dintre cele două state. Dacă recunoașterea poate fi dictată de considerente de ordin politic sau strategic, stabilirea de relații diplomatice semnifică o treaptă calitativ superioară și era motivată atât de interesele reciproce cât și de bunele raporturi preexistente în vremea Cehoslovaciei. Dar stabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două state a fost

¹⁰ Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă, 1268, f.361 (în continuare S.A.N.I.C.).

întârziată de gestul Slovaciei care a solicitat recunoașterea directă și imediată a noului stat. Grigore Gafencu a trimis la București o telegramă solicitând găsirea unei soluții indirecte la recunoașterea independenței statului slovac. Deoarece guvernul de la Bratislava interzicea activitatea consulatelor statelor care nu au recunoscut Slovacia până la data de 15 iulie 1939, Grigore Gafencu a cerut semnarea unui acord pentru numirea unui reprezentant diplomatic direct la Bratislava¹¹. Richard Franassovici, reprezentantul diplomatic la România la Varșovia i-a sugerat omologului său slovac din capitala Poloniei să propună Bratislavei să ceară direct la București agreementul pentru numirea unui reprezentant diplomatic în România¹².

Un alt moment care a întârziat apropierea dintre cele două state a fost semnarea pactului Ribbentrop-Molotov privit cu interes la Bratislava, urmat de declanșarea războiului împotriva Poloniei. După semnarea pactului, Uniunea Sovietică a recunoscut independența Slovaciei și pretențiile teritoriale ale acesteia în Polonia. Ministrul de externe slovac Ferdinand Ďurčanský a insistat pe lângă Tiso să facă presiuni în Germania pentru recunoașterea de către sovietici a teritoriilor revendicate din Polonia. La rândul lui, Veaceslav Molotov a considerat agresiunea slovacă drept o afacere din sfera de interes a Germaniei și nu a condamnat-o ceea ce a permis ca relațiile slovac-sovietice să se păstreze cordiale¹³. Ostilitatea slovacilor față de Polonia era mai veche dar planurile poloneze din 1938 de dezintegrare a Cehoslovaciei în trei zone le-a oferit un motiv pentru un conflict militar. Polonia a oferit zona cehă Germaniei, zona ruteană Ungariei pentru ca zona slovacă să intre sub controlul ei. Aceasta ar fi permis Poloniei să creeze un Bloc al Europei Centrale care să se opună atât Germaniei cât și Uniunii Sovietice¹⁴. Atacul slovac asupra Poloniei trebuie legat indisolubil de campania germană împotriva acestui stat deși Slovacia nu a înaintat o declarație de război oficială vecinului din nord. Rolul Slovaciei în campania anti-poloneză a fost de gazdă pentru trupele germane cărora li s-au oferit posibilități de atac dinspre teritoriul slovac. Stat satelit, Slovacia a oferit Germaniei atât teritoriul pentru o bază de atac și de învăluire dar și armata pentru a-și recupera districtele Orawa și Spisz din Munții Tatra Mare, care au făcut obiectul unei dispute de durată între fosta Cehoslovacie și Polonia¹⁵. Participarea slovacă la atacul Poloniei a fost destul de modestă încadrându-se în Grupul de Armate Sud, coordonat de mareșalul Gerd von Rundstedt. Confruntările militare polono-slovace s-au dat în regiunea munților Tatra, polonezii opunând o slabă rezistență. Printr-o telegramă, Adolf Hitler îi mulțumea Consiliului de Miniștri slovac pentru „ținuta hotărâtă a armatei și poporului slovac” și îi promitea prietenia Reich-ului. Faptul că Hitler a evitat stabilirea unei frontiere comune între Slovacia și teritoriile poloneze ocupate de Uniunea Sovietică dovedește că avea intenții pe care nu dorea să le mărturisească aliaților săi slovaci¹⁶. Germania a oferit și alte rectificări teritoriale mai la nord dar slovacii s-au limitat la ocuparea doar a localităților

¹¹ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.8.

¹² Florin Anghel, *op. cit.*, p.252.

¹³ Pavel Mičianik, *Slovenská samostatnosť v strategických plánoch Sovietskeho zväzu (1939-1945)*, în „Moderne dejiny slovenska II. Zbornik prispevkov k dejinam Slovenska v. 20 storočí”, coord. Anton Hruboň, Ružomberok, 2009, p.16-17.

¹⁴ Generalul Titus Gârbea, *Memorial și însemnări zilnice*, vol. I ediție de Silviu Miloșiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, vezi nota 8 de la pagina 32.

¹⁵ Ion Constantin, *Polonia în secolul totalitarismelor 1918-1989*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2007, p.44.

¹⁶ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.24.

locuite de populație slovacă, considerate ocupate de Polonia în 1920 și 1938, argumentând că dorește să respecte principiul naționalităților¹⁷.

Nici moartea lui Armand Călinescu nu avea darul de a apropia cele două state. Existau temeri din partea României privind concentrarea de trupe germane în Slovacia care ar putea deveni o bază de atac împotriva țării. Serviciul de informații al armatei avea informații despre prezența trupelor maghiare și germane la granița de vest a României dar și pe în estul Slovaciei¹⁸. Mica republică trebuia să accepte pe teritoriul său trupele germane care urmăreau să intimideze și să creeze o presiune suplimentară asupra României. Deși era adversară a Ungariei, Slovacia era foarte interesată în problema Transilvaniei. Faptul că a permis trupelor germane să se așeze pe frontiera ei sud-estică, cât mai aproape de granițele României dovedește că în politica externă guvernul de la Bratislava nu avea nici un fel de independență. Pe de altă parte, presiunile maghiare împotriva României ușurau pentru moment situația Slovaciei, primejduită la rândul ei de intențiile agresive ale Budapestei. C. Hiot și-a exprimat însă neîncrederea în aceste rumori¹⁹. Nu trebuie să surprindă sensibilitatea opiniei publice slovace față de problema minorităților din România deoarece statul slovac s-a născut numai după ce a făcut o serie de concesii teritoriale vecinilor, între care Ungaria era cel mai important adversar.

În aceste condiții dificile s-a îndeplinit și ultima condiție pentru stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Slovacia. În septembrie 1939 a fost dat consimțământul reciproc, cuprins în termenii unui acord de voință al celor două state în septembrie 1939 prin numirea șefilor delegații la București și Bratislava. Astfel, statul slovac a cerut la 4 septembrie 1939 recunoașterea lui Ivan Milecz ca trimis Extraordinar și plenipotențiar la Republicii Slovace la București și Belgrad, menționând că acesta dorea ca reședința sa permanentă să fie în capitala României. Ivan Milecz era doctor în științe juridice al Universității din Budapesta, a fost secretar al delegației Cehoslovaciei la Geneva și atașat de presă a Legației Cehoslovaciei la Budapesta, unde a întreținut relații foarte amiabile cu omologul său român²⁰. Relațiile sale la Budapesta nu erau dintre cele mai bune deoarece el solicitase inițial să fie propus ca diplomat slovac în capitala Ungariei dar nu a obținut acreditarea guvernului maghiar²¹. La 14 septembrie Ivan Milecz a fost primit în audiență de regele Carol al II-lea. Ulterior, diplomatul slovac l-a decorat pe suveranul român cu ordinul „Colanul Cneazului Pribina” și pe Marele Voievod de Alba Iulia, titlatură primită de fiul său, Mihai în 1930, cu „Marea Cruce a Ordinului Cneazului Pribina”. Regele a fost foarte rezervat față de discursul diplomatului slovac deoarece „această țărișoară este în război cu aliații noștri poloni și are foarte proaste relațiuni, actualmente, cu Ungaria, față de care dorim a ne apropia”. Carol nu avea încredere în Slovacia și nu credea în independența acestei țări motiv pentru care nu era entuziast față de o apropiere de Bratislava. El socotea că Slovacia era „una din țările acelea hibride create de circumstanțe, dar care nu sunt viabile decât ca apendice al

¹⁷ Loc. cit., f.26.

¹⁸ Ioan Hudiță, *Jurnal politic*, ediție de Dan Berindei, Iași, Institutul European, 1998, p.43.

¹⁹ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.63.

²⁰ Loc. cit., f.12.

²¹ Loc. cit., f.13.

unui stat mare și puternic”. Dar a acordat acreditarea probabil gândindu-se să nu ofenseze Germania²².

În același timp s-a deschis și Legația României la Bratislava recunoscută oficial la 15 septembrie 1939. Constantin (Dinu) Hiott a primit scrisoarea de acreditare din partea Ministerului de Externe slovac în 20 septembrie²³. În 30 septembrie 1939, fostul șef al Legației României la Praga, a fost numit reprezentat diplomatic cu titlul de însărcinat de afaceri la în capitala Slovaciei²⁴. Hiott era un cunoscător al Cehoslovaciei, unde îndeplinise funcția de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Praga din 1920²⁵. El l-a avut ca principal colaborator pe Moise Baltă, șeful Serviciului de Presă al Legației Regale a României de la Bratislava. Interpretul pentru limba slovacă a Legației României de la Bratislava dl. Milan Kubica era traducătorul unor articole din presa românească pentru cea slovacă²⁶. La 1 martie 1940, Constantin Hiott a fost schimbat cu Nicolae Enric Lahovari, fostul șef al Legației României la Tirana între 1936 și 1939²⁷. În Slovacia au fost acreditate o misiune diplomatică, un atașat militar și un serviciu de presă. Misiunea diplomatică era acreditată de Ministerul Afacerilor Externe și aveau un statut privilegiat față de Serviciul de presă sau de atașatul militar²⁸. Situația a Legației României era dificilă deoarece statul slovac născut în 1939 nu era un continuator al vechii Cehoslovacii. Încă de la primele contacte diplomatice dintre cele două țări s-a discutat despre interesele comune ale celor doi parteneri care vizau Ungaria și situația minorității maghiare din România și Slovacia ca și a minoritarilor români și slovaci de pe teritoriul maghiar²⁹. Slovacia avea de depășit câteva mari probleme: greutățile începutul statalității, dezvoltarea economică a unei țări care a depins mai mult de Cehia și nevoia de a se înarma pentru a deveni un partener de încredere pentru Germania și pentru a preveni un eventual conflict cu Ungaria. Întrunirea de la Salzburg dintre Adolf Hitler și o delegație slovacă sub președinția lui Ďurčanský a fost o dovadă în plus al „sincronizării între regimurile politice din cele două țări”. În realitate, prin apropierea de Reich, Slovacia s-a integrat în sfera de interes germană, lipsindu-se de o serie din prerogativele unui stat independent. Faptul că acest proces a fost întârziat de liderii de la Bratislava s-a datorat tendințelor acestor de a păstra aparența unui stat independent. Întârzierea era motivată de delegații slovaci prin faptul că între 1939 și 1940 a fost nevoie de îndepărtarea din structurile noului stat a celor care „au suferit de inerție sentimentală cehoslovacă”³⁰. Regimul de la Bratislava s-a folosit de vechile organisme de cooperare cehoslovaco-române. Dar prin eliminarea cehilor din structurile

²² Regele Carol al II-lea al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, volumul III 15 decembrie 1939-7 septembrie 1940, ediție de Nicolae Rauș, București, Editura Scripta, 1998, p.171; vezi și Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. I (1904-1939), ediție de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Editura Curtea Veche, 2003, p.429.

²³ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.14.

²⁴ *** *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente*, vol. II 1920-1947, ediție îngrijită de Ion Mamina, George I. Potra, Gheorghe Neacșu, Nicolae Nicolescu, București, Fundația Europeană Titulescu, 2006, p.557.

²⁵ *** *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. II, 1911-1939, București, Editura Politică, 1971, p.181.

²⁶ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.17.

²⁷ Ulterior, Constantin Hiott a fost numit șeful Legației României la Vichy până la 1 octombrie 1944, *** *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente*, vol. II, p.545.

²⁸ S.A.N.I.C. Fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă, 1377, f.1-3.

²⁹ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.18.

³⁰ S.A.N.I.C. Fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă, 1120, f.5.

statului slovac nu au putut fi înlocuiți aceștia cu persoane capabile să continue relațiile în diverse probleme și să fie „cunoscători ai României”³¹.

Comunitatea de interese comune între România și Slovacia s-a bazat pe câteva considerente. A existat o similitudine între dezvoltarea conștiinței naționale ale celor două popoare, dar acest lucru era evident doar în Transilvania și Bucovina, spații care au aparținut Imperiului Casei de Habsburg. Evoluția istorică a românilor transilvăneni și a slovacilor este asemănătoare deoarece ambele naționalități au cunoscut, mai ales în perioada Austro-Ungariei o situație asemănătoare. Propaganda celor două regimuri a valorificat foarte mult acest fapt. Ungurii au încercat inițial să se apropie de Slovacia, susținând că nu au revendicări decât de la România. Într-o convorbire cu Constantin Hiot, monseniorul Tiso și-a exprimat neîncrederea în Ungaria și sugera o apropiere a tuturor țărilor amenințate de pretențiile revizioniste ale maghiarilor. Tiso amintea de arbitrajul de la Viena din noiembrie 1938 care ar fi oferit maghiarilor multe „blocuri compacte cu slovaci” și că aceștia nu se bucurau de drepturi în Ungaria. Pe de altă parte, Tiso se temea că o ameliorare a relațiilor româno-ungare ar duce la o încordare a raporturilor dintre țara sa și vecinul de la sud³². Problema era că orice acord de politică externă a Slovaciei trebuia negociată la Berlin, mai ales că o astfel de colaborare amintea de Mica Înțelegere. Însă Berlinul dorea atragerea în sfera sa atât a Iugoslaviei cât și a României, astfel că Bratislava trebuia să devină o rampă de lansare a sugestiilor politice a Reich-ului³³.

Un al doilea punct care a apropiat cele țări a fost prezența minorității slovace în Transilvania. Datorită legislației referitoare la statutul minorităților din România, slovacii au beneficiat de o situație mult mai bună decât cea din perioada Austro-Ungariei. După 1940, atât românii cât și slovacii care au trecut sub ocupația maghiară au cunoscut un statut și mai dificil. Ambele țări erau interesate să-și protejeze comunitățile etnice aflate sub ocupație maghiară și era nevoie de un plan de acțiune similar dacă nu chiar comun. În strângerea legăturilor culturale dintre România și Slovacia un factor important la avut comunitatea slovacă din Transilvania.

În al treilea rând, în condițiile economice de după izbucnirea celui de al doilea război mondial, relațiile economice dintre cele două țări s-au îmbunătățit. Slovacia a fost mai interesată de potențialul economic și de resursele României contribuind la apropierea dintre cele două țări. În plan economic, Slovacia a preluat o serie din contractele pe care România le avea cu fosta Cehoslovacie. Astfel, în baza vechilor convenții comerciale româno-cehoslovace, erau exportate în Protectorat și Slovacia importante cantități de cherestea, cereale și produse petroliere. Conform ziarului economic „Argus” numai în iunie 1939 în Slovacia au fost exportate 58.144 de tone de produse petroliere³⁴. E greu de spus a câta parte din această cantitate a rămas slovacilor și cât a fost preluată în beneficiul Germaniei. România și Slovacia au semnat o convenție de comerț la 4 decembrie 1939, prilej cu care s-a exprimat părerea unanimă că lărgirea relațiilor culturale era un obiectiv de urmărit, fiind în interesul

³¹ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.66-67.

³² Loc. cit., f.59-61.

³³ Loc. cit., vol. 11, f.89.

³⁴ Livia Dandara, *op. cit.*, p.280.

minorității slovace din România³⁵. „Acestea sunt cele trei realități pe care se poate clădi o colaborare activă și prosperă”, erau de părere slovacii³⁶.

Actul recunoașterii a avut un caracter unilateral și a depins de fiecare stat în parte, dar stabilirea relațiilor diplomatice s-a făcut cu consimțământul comun al ambelor țări. Întârzierea apropierei României de Slovacia s-a datorat unor motive legate de orientarea politică a Bucureștiului. Nașterea Slovaciei a reprezentat pentru diplomația românească sfârșitul Micii Înțelegeri și a sistemului politic versaillez. Dependența miciei republici de Berlin nu era văzută cu ochi buni în capitala României. Alianța cu Franța și Marea Britanie, dorința României de a se opune revizionismului și frica de Germania nazistă au împiedicat contactele dintre statul român și cel slovac. În cele din urmă complicarea situației politice internaționale după semnarea pactului Ribbentrop-Molotov și declanșarea celui de al doilea război mondial a obligat diplomația românească să găsească o soluție pentru apropierea de Berlin, chiar și prin intermediul Bratislavei. Stabilirea de relații diplomatice nu a ținut de dreptul strict, ci de raporturi și interesele comune de politică externă și securitate dintre România și Slovacia. Din punct de vedere internațional, nici o cerință specială nu trebuia îndeplinită înainte ca acordul între părți să intre în vigoare, odată ce ambele țări s-au recunoscut reciproc. Acordul s-a exprimat în mod neechivoc prin disponibilitatea celor două state de a stabili relații diplomatice, iar pentru intrarea în vigoare nu a fost necesară nici o altă cerință internațională. Iar recunoașterea noului stat și acordul comun pentru deschiderea unor misiuni diplomatice a fost grăbită de poziția revizionistă a Ungariei care amenința ambele țări. Poziția oscilantă și aparent contradictorie a politicii României față de Slovacia se datorează balansului pe care regele Carol al II-lea l-a făcut între aliații tradiționali și Reich-ul german. Atitudinea ambiguă și oscilatorie a României i-a contrariat pe slovaci dar necesitatea găsirii unui nou aliat împotriva Ungariei a obligat autoritățile române să fie mai cooperante. Stabilirea raporturilor bilaterale diplomatice româno-slovace a fost una din atribuțiile datorate independenței Slovaciei dar a existat și un acord tacit al Berlinului care nu s-a implicat în apropierea dintre București și Bratislava.

BIBLIOGRAFIE:

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe., fond 71 Slovacia, vol. 11.

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă.

Anghel, Florin, *Diplomația clandestină. Eșecul proiectului noii Mici Înțelegeri, 1941-1943*, în „Istoria: contribuții în căutarea unui nou mesaj. Profesorului Ion Stanciu la împlinirea vârstei de 60 de ani”, coord. Iulian Oncescu și Silviu Miloșiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005.

³⁵ A.M.A.E., fond 71 Slovacia, vol. 11, f.82.

³⁶ S.A.N.I.C. Fond Ministerul Propagandei Naționale. Presa externă, 1216, f.132.

- Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, vol. I (1904-1939), ediție de Marcel-Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Editura Curtea Veche, 2003.
- Ion Constantin, *Polonia în secolul totalitarismelor 1918-1989*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2007.
- Dandara, Livia, *România în vârtoarea anului 1939*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Generalul Titus Gârbea, *Memorial și însemnări zilnice*, vol. I ediție de Silviu Miloiu, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011.
- Hudiță, Ioan, *Jurnal politic*, ediție de Dan Berindei, Iași, Institutul European, 1998.
- *** *Istoria țărilor coroanei cehe*, București, Editura Enciclopedică, 2007.
- Mičianik, Pavel, *Slovenská samostatnosť v strategických plánoch Sovietskeho zväzu (1939-1945)*, în „Moderne dejiny slovenska II. Zbornik prispevkov k dejinam Slovenska v. 20 storočí”, coord. Anton Hruboň, Ružomberok, 2009.
- *** *Organizarea instituțională a Ministerului Afacerilor Externe. Acte și documente*, vol. II 1920-1947, ediție îngrijită de Ion Mamina, George I. Potra, Gheorghe Neacșu, Nicolae Nicolescu, București, Fundația Europeană Titulescu, 2006.
- Regele Carol al II-lea al României, *Însemnări zilnice. 1937-1951*, volumul III 15 decembrie 1939-7 septembrie 1940, ediție de Nicolae Rauș, București, Editura Scripta, 1998.
- *** *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. II, 1911-1939, București, Editura Politică, 1971.
- *** *Scurtă istorie a Slovaciei*, coord. Elena Mannová, traducere Eva Mârza și Radu Mârza, București, Editura Enciclopedică, 2011.
- Bela Vago, *Umbra zvasticii. Nașterea fascismului și antisemitismului în bazinul Dunării (1936-1939)*, București, Editura Curtea Veche, 2003.